

فیکر و کله شه فیکریه کان له فهزای ده قی ئه ده بیدا . . باند باجه لان

چمکی دهق و دینه وهی پناسه یه کی گشتی ب دهق بهر له نووسینی دهق، پویستی نییه و دهکر به به ئه وهی له خمان پرسیب دهق چیه، قسه له بار ی دهق و بکهین و چه ندین دهق له ئاست و بواری جیاجیادا بنووسین. کردهی نووسین خای گوزار شتکرده له مانا و پناسه ی دهق. (پال یکر) پی وی دهق گوتار که له گای نووسینه وه نه ب، ناچه سپت. له وانگه یه وه قسه ل بار ی چیر ک و د کم که (مناره ی ئاوه دانی) به به ئه وهی پناسه ی چیر کم کرد ب. ئیشی چیر ک کردنه وهی نیشتمان ک نییه به ووی دنیادا. شنبیران له (یابان) هاوان له سر ئه وهی بنه ما هی (میچی) فاکته ری کرانه وهی یابان بوون به ووی شارستانیته و شنبیری ژئاوادا نهک هونه ر و چیر ک و نووسین به گشتی. (مناره ی ئاوه دانی) به و سته گه و ئایدیا و میت د کی دیاریکرا و و ناب ستم و، هاوکات دژی ئه و ترادسی نه د گمایانه م که ئه ده ب پل له ده کهن.

میت ده کان له گای ئه و مه عریفه یی هه یان گرتووه، له سر گرفت و که ل نی میت دی بهر له خیان ئیش ده کهن. میت دخوازی خانه به ندکرنی ئه ده به، ئه مه ش زو مکردنه له دق. به ره مه کانی (سامو ل بکت) ده درانه پا م د رنیزم و پست م د رنیزم، به ام م د رنیزم و پسته کی له گان، که چی هشتا ده قه کانی ئ و نووسر خونه ری خیانان هیه و جگیرن. (دسته قسکی) ده قه کانی به نه یاری هوت کی ئه ده بی داده نران و (لینین) له بیسته کاند گوتبووی قی له خاوه نی مان (برایانی کاراماز ف) ه. (لینین) کتایی هات و (ستالین) یش به دوایدا، به ام ده قه کانی (دسته قسکی) ئستاش ده خو ندر نه وه و لای هه ندک به سیمبو و سوپه ر ناوده برن.

به شک له کلاسیکیاتی چیر کنووس و هخنه گر ئه و کاته خای مانیفست ده کا که ئیش له سر سز ده کر. نزیکبوونه وه له سز به مانای دوور که وتنه وه یه له شوناس (مه به ست له سز کی نائه قانییه، چونکه زربه ی سزه کان له بشاییدا دروست نابن و ب فیکر و ده به ستر نه وه). شته چه سپاوه کانیش سوود له سز وهرده گرن. مه رج

نییه قوو بوونه وه له هه موو بابه ته هزریه کان و گه انه وه ب لقه ئا زه کانی فله سه فه و گه ان به دوای یاسا کان به ب ه چا و کردنی پره نسپی یاسایی ب قسه کردن له بار ی چیر ک و به تایبه تی ئه و چیر کانه ی (کاروان کاکه سوور) ده یان نووس، پویست بن (ل رانه دا بای یاسا ده که م و بای فیکر ناکه م، چونکه یاسا کان به ره می س ز و فیکرن و س زیش وه کو به ش کی دانه ب او له فیکر بای کراوه).

چیر کنووس به ب بوونی خو نه ری جدیش ده توان ز رجار داه نان بکا. دژی ئه و ب چوونه ی (عه بدولموته لیب عه بدولا) م که پی وای داه نان ئه و کاته ده رده که و که ئاماده گی ه شیارانه ی خو نه ر و بیر کردنه وه و چژی خو نندنه وه بوونیان هه ب ت و داه نان ب به شداری خو نه ر له نگه. (عه بدولموته لیب) ئاستی داه نانی به ست ته وه به ئژی خو نه ره وه. ئه و ب چوونه کوشتنی داه نانه وه کو چه مک ک و سه ندنه وه ی ئازادی شه ل ی وه کو کرده یه ک. داه نان پویستی به ئام ژگاری و سنوور نییه. ئه مه به تا کردنه وه ی وزه ی داه نانی پ ده ن.

چیر ک وه کو ژانر کی ئه ده بی، ز رجار لقی زانستی و فیکری و که که ه ی هزری م د رنی ل ده ب ته وه. ب ل دوان له بار ی چیر ک که ل کی له و ش وه یه و، ئه وه نده ی پویستیمان به د زینه وه ی توخمه چیر کیه کان و ل ک ک ی نه وه و خو نندنه وه و افه کردنی ده قه ئه ده بییه ج را و ج ره کان هه یه، دوو ئه وه نده پویستیمان به گه انه وه هه یه ب ووت کردنی زه ینی و سه رچاوه فله سه فی و ئایینی و ئاید لژی و ک مه ناسی و زانستییه کان به گشتی. به خو نندنه وه ی هه ند ک چیر ک، ده گه ی نه وه ب گه ردون و نه نییه گه ردونییه کان، ئه مه ب ئه و چیر کانه ی گرنگی به ووداوه بینراوه کان د د ن و که متر ئیش له سه ر ئه فسانه و خه یا ده که ن، ئه و چیر کانه سه رد ر ی نزیک له زه ینیان هه یه. ئه و چیر کانه شی له ده ره وه ی گه ردونه وه سه رچاوه ده گرن و وه کو چیر ک کی ناواقیعی پ ناس ده کر ن و ج گیرمان ده که ن له ناو ئه و فهزایه ی چیر ک که که ی ت دا ده خو نر ته وه.

ج گیر کردنه که زاده ی گه ان و ئاشکرا کردنی کی به رده وام بووه له سه ر تادا، فره ج ر ک له ه گریمان ده که ن به بابه ته سه یر و نام کان و ته سک کردنه وه ی باز نه کانی واقع، ب ئه وه ی له و گه یه وه به ره و کام بوونی ئه ده بیاتمان به ن، چیر کنووسه که ش هه و دها وه کو ب هیمی یان پ شه نگ ده ربکه و. (ر به رت م زیل) ی چیر کنووس له چا و پ که وتن کدا ده : دان به وه دا ده ن م که ئه وه ی دیر کی نییه، من له به رده می ووداوه واقیعییه کاندانیم، ده توانین له بری ئه وان ووداوی تر بگ ی نه وه.

(مارکیز) ی مان نووس له مان کیدا په نای ب سه رچاوه ی ش وه کاری بردووه. مارکیز له ته مه نی 9 سا یدا گه شت ک به ن و ووباری

(مهجدنیا) دا دهکات و له ټټمانی (خښوېستی له سرردمی کوللرا) دا دووباره بل ټټو گهښته و دیم نټکاني ټټو ووباره دهگه ټټتهوه. (مارکیز) پټی و ابوو شټوه کارهکان و ټټنه ی ووباری (مهجدنیا) یان جوان کټشاهه. (کاروان) یش لهم چیرکهدا دیمه نه جوانه کاني ټټو روپا بهلاوه ده نټت و بل و ټټنه یهک دهگه ټټتهوه ټټژه ټټات که و ټټنه مناره ی چټلییه. سهره تاي چیرکهدا ټټاوايه:

له کاتټکدا دهستت له ناو قوټه که دایه و ده ته وټت ټټسپټک بل (ټالان) ی خوشکه زات دروست بکه یت، خټت نازانی بل بیر له وه ده که یته وه، که تټ ټټه و تا وا ته مه نت له چل تټده په ټټت و هټشتا مناره ی چټلیت له نریکه وه نه بینیه.

چیرکي (مناره ی ټاوه دانی) ی (کاروان کاکه سوور) ټټاټټی کی دیکه ی جیاوازی دا هټناوه به پشت بهستن به زمانی ټټرگینا. له ټټگای چیرکهدا جیاوازی له نټوان چیرکي مه عریفی و ټټبداعی و چیرکي په رپوتدا دټبینین. ده که که ورد نووسراوه و ټټه چاوی ورد بینیی مټعریفی کراوه و پټمان ده ټټ که ټټه که بوونی شته دووباره کان ټاماژهن بل فیکرکي ته سک و نووتهک و سهرچاوه یه کی شټواو و ته سلیمبوو به هیچ. (سهلامه موسا) که نووسهرکي مسرییه و به ره می دیاری هټن، وای داناوه که نا بل نووسهر له ده ربټینه کانیدا ورد بینیی مټعریفی له بواره کاني فله سه فه، ټټده ب، ټټخلاق ټټه چاو نه کا.

چیرکهدا که پټشکټش به و کټسټ کراو کټ وای لټ چیرکټنووس کردوو بل ناچاری واز لټ یاریی تټپی پټ به ټټت. وازه ټټنان له تټپی پټ به بل مردنی ټټو حمزه له ناخدا، وازه ټټنانه له کرده یهک به قسه ی جټناوی سهر به خټی که سی سټیه می تاک، قسه یهک هټنده کاریگه ریی ده بټت، تټپ ده بټته بل مټکي دانراوه، به ټټام فوتبا و هکو هونه رکي نریک له چیرک و ټټده ب و فیکر و جوانی، له ناخیدا هگی خټی قایمتر ده کا:

پټشکه شه به و هاو ټټ یاریکه ره م، که له به هاری 1982 له ستادی می هه ولټر له بهرچاوی ده یان که سگا ټټته ی پټ کردم و پټی وتم: (بل واز له تټپ بلنه، چونکه تټ نه له تټپ تټده گه ی و نه ده زانی شووتی لټ بده ی) ... ههر به ټټاستی له و کاته وه من نه متوانی یهک شه قی تر له تټپ هه بده م و وازم له تیمه که مان هټنا، به ټټام ټټو وای لټ نه کردم له خه یا ی خټمدا ده ست له یاریی فوتبا هه گرم.

ټټو چیرکهدا قسه کردنه بل ټټو ټټتر، به ټټام هه ست به خود ټاگای و بل زاریی نووسهره که ی ده که ی له قهیرانه کان، ټټمه ش هاو ته ریه له گه گټټانکارییه کاني ټټده بیات که ده ره نجامی قهیرانه کانن. دوا ی شکستی شټټش، ټټده بیاتی کلاسیک له ده که کاني (شارل بل دلټر) و (گټستاف فلټبیر) چټ بل وه که پټ بوون له کټشه و قهیران. (سارتهر) باوه ی به کاریگه ریی بیټگرافی هه بوو له سهر ده ق و پټی و ابوو ټټو نووسهره ی

خودئاگایانه دهنووسا بهرهو جاک له عهفهویهت دهچا.ت. من لهگه
ئو بچوونهی سارتهر ناککم، بهتایبهتی که ئستا خهریکم قسا
لباری چیرکی منارهی ئاوهدانییو دهکم و هیچ عهفهویهتک
نابینم.

(کاروان) باسی قهیرانی مهملهکهتک دهکا له دهرهوهی ئو
مهملهکهته. کات ئو چیرکه دهخوئینهوه و دواتریش دهبیستین
نووسهرهکهی له (دانیمارک) دهژی، تووشی شهزان دهبین، ئهمهش
جیاکه رهوهی چیرکی (کاروان) له چیرکی (شهزاد حهسن، عهتا
نههایی، عهتا موحهمه، یوسف عیزه دین و... هتد)

ئهگهر بهراوردک له نوان (کاروان کاکه سوور) و (شهزاد حهسن) دا
بکین، دبینین (شهزاد) ککشی بهردهوامی هیه و نهیتوانیوه به
همان هه ناسهی (حهسار و سهگهکانی باوکم) درژه به ئزموونی
نووسینی خای بدا، کاتکیش دهگهینه سهر (خوونی جاجاگان و ژنکی
منگن)، تووشی نائومدی دهبین. بهردهوامی نهبووه ته ککشی له بهردهم
ئزموونی نووسینی (کاروان) دا. (بهختیار علی) له شوئندا کدا لهمه
به رههمکی (کاروان) پای وای ئهگهر ئو به رههمی (کاروان)
باشترین کمه چیرکیش نهبت که لهو چند سا هی دواپی
خوئندوویتیهوه، ئهوا بگومان یه ککه له باشترینهکان.

ئستا که من هاتووم قسا لباری منارهی ئاوهدانییو دهکم،
ماوهیهکی ز به سهر وتهکی (بهختیار) دا تپپو، بهام همان
بچوون دووباره دهکرتهوه.

ناام ئو بچوونهی من تهواو عهقانییه، بهام دنیام لهوهی
پچوانکای نییه. عهقانییهت له پناسه ککه نهکیدا بریتییه له
پشتبهستنی کی قایم به عهق و نهگهانهوه بواقع و ئزموون به
مه بهستی شی کردنهوه و گه یشتنه ئه نجام. مه بهستی من له عهقانییهت
ئو بچوونه تهقلیدییه نییه، من باوهام به گهانهوه بواقع
هیه. عهقانییهت (rationalism) لهلای (فاروق هفیق)، ئو
قوتابخانه فلهسهفیهیه که له سهرهتاکانی سهرههاندانی فلهسهفی
مدرنیته و پگه یشتنی شانهشانی ئزموونگهراپی (empiricism)
هاته کایهوه. (فاروق) پای وای عهقانییهت ناوکه بکمه
تیبری جیاواز که خای هاوبهشی نوانیان باوهه به عهقی مرث که
دهتوان وهامی پرسیاره بنههتییهکانی ناو کایه فلهسهفی
بداتهوه، بهام من عهقانییهتم ب (منارهی ئاوهدانی) به مانای
گهانهوهیهکی ههواش بعهق به کارههناوه و ئو ههگورهیم
نه بهخشیوه ته عهقی مرث.

مرث که تاوهکو ئستا نهیتوانیوه له چلانییهتی ناخ و
نهانییهکانی خای بگات، مهحاله بتوان وهامی ئو پرسیاره گه ورا نه

بداتوه که فەلسەفە دەیانکات، مەبەستم لە گەورەیی پرسیارەکان لە ٲووی قەبارەووەیە نەک لە ٲووی بەهاوە. عەق ٲلای من چیتەر ئەو ئەرکە قورسەیی لەسەر نییە کە (فاروق) و بەش ٲکی ز ٲری فەلسەفەکارەکانی ٲٲژئاوا ب ٲیان دیاری کردوو، بەتایبەتی لە مەسەلەی پەیوەست بەو بەشەیی ئەدەبەو. هە ٲبەتە ئەوان ئەو ئەرکە بە ئەرک ٲکی قورس دانان ٲن، بە ٲکو بە فاکتەری جوو ٲلان ٲووی عەق ٲی دادەن ٲن، بە ٲچەوانەو ٲ من بە ماندووکردن ٲکی ب ٲمانای عەق ٲی دادەن ٲم و هیچی تر. دیسانەو و تە بەناوبانگەکی (کارل مارکس) دەه ٲنمەو: بیرکردنەو ل ٲ ناگە ٲ ٲژیم.

ب ٲ قس ٲکردن ل ٲبار ٲی ئەو دەقەیی (کاروان) ٲو ٲ عەق ٲم نەکرد ٲتە سەنتەر. ئەرکی عەق ٲ لە چیر ٲکدا ئاشکراکردنی شتە پەنھان و نادیارەکان نییە بە ٲشتبەست بە کەرەستەیی بەرجەستە. گەر وامان کرد ناچار دەگە ٲٲینەو ب ٲ ئەو غەریزانەیی قاچ ٲکیان لە نادیارە و قاچ ٲکی تریان لە دنیا دا، بە مەبەستی فەراھەمکردنی ژیان و گەیشتن بە حەقیقەتی ٲو ٲیستبوونی بوونی چیر ٲک و غەریزەیی مانەو. ئەو ب ٲچوونەیی (ش ٲنھاوەر) کە ٲ ٲی وای ٲ دەب ٲ لە ب ٲرامب ٲر بوونی جیھان شیوەن بگ ٲٲین نەک ٲ ٲبکەنین، ٲت دەکەمەو. شیوەن گ ٲٲان ب ٲ بوونی جیھان بە ش ٲووەیک لە ش ٲووەکان کەم کردنەو ٲی بەھای ئەدەب و چیر ٲکە، بەتایبەتیش کە ئەو ئەرگ ٲم ٲنتانەیی ش ٲنھاوەر ٲشتی ٲ ٲبەستوون، لەگە ٲ ئەو ئەرگ ٲم ٲنتانە ت ٲک ناگرنەو کە من ب ٲچوونەکانی خ ٲم ٲ سەلمان دوون لە باسەکانی ٲ ٲشترمدا. ٲ ٲشم وایە ب ٲچوونەکانی ش ٲنھاوەر ئەنجامی نەبوونی هەند ٲ گوتاری سەرەکیە.

بیرکردنەو وەکو یەک ٲک لە جدیتەری کایەکانی مەعریفە ناکوژ ٲنمەو و بەھای کەم ناکەمەو، بە ٲام دەب ٲت پرسیارە ئەدەبیەکان لە دەرنجامی ت ٲگەیشتنی تەواو لە دنیای ئەدەب سەرچاوە بگرن.

مامە ٲکردن لەگە ٲ ئەو چیر ٲکە تووشی وەسووەسەیی ب ٲیاردانمان دەکا. ب ٲچوونەکانمان لە د ٲر ٲکیەو ب ٲ د ٲر ٲکی تری دەگ ٲٲٲن، کاریگەریی چیر ٲکە کەش لەسەر خو ٲنەر ٲک ب ٲ خو ٲنەر ٲکی تر جیاوازه. لەلای (ر ٲلان بارت) ت ٲکستی نووسراو زیاتر لە واتایەیک هە ٲدەگر ٲ و فرەدیو و فرەناوەر ٲکە. واتاکەیی لە خو ٲنەر ٲکەو تا خو ٲنەر ٲکی تر جیاوازی هەیه. (د ٲریدا) ٲشت بەست بە هە ٲوہشان دەنەو و ش ٲٲ بوونەو ب ٲ ن ٲو هەیکەلیەتی زمان و گوتاری سەنتەریزمی ل ٲگ ٲسی خود سەنتەریدا، بە گومان بوو لەو ٲ دەق یەک واتا هە ٲبگر ٲ، ب ٲکو ٲ ٲچاوی خو ٲندنەو ٲ جیاوازی ب ٲ دەق دەکرد. ئەمەش بناغەیی فەلسەفەکی (د ٲریدا) و ئەو گ ٲٲانانە بوو کە لە هزری فەلسەفیدا ٲوویاندا. بەمەش زەب ٲکی کوشندەیی لە بونیادی گوتاری هزری و ئەپستمی ٲٲژئاوا دا.

من هەستم بە سادەبوونەو و ژیان کرد لە دنیای ن ٲو چیر ٲکە، بە

په چوانه‌ی چیر که کانی (کافکا) و (جیمز) که دنیا له چیر که کانیان وه کو شت کی ئا ز و بمانا دهرده که و. جیاوازیی کافکا له گه جمز له وه دابوو، کافکا به دواي مانایه کی ب دنیا ده گه ا، به ام جمز باوه ی به هیچ نه بوو. جیاوازیی دنیای (کاروان) له گه هردووک نووسهر له بوونی مانایه که ب دنیا، ته نانه ت ئه گهر ئو مانایه سهرچاوه که بمانا ییش ب. کوژرانی (ست ساما) به دهستی (ساما) ی کو ی و کوژرانی (قیان) له سهر قسه ی باوکی، مانا و ده لاله ته شراوه کانی دنیایان له پشته، له ناو کوشتنیشدا هشتا دنیا هه ناسه ده دا. نامه و (کاروان) له گه (کافکا) و (جمز) دا به راورد بکه م، به کو ده مه و ده قه کانیان به یه کدا بده م، ب ئوه ی له گای ئو به یه کدا دانه وه مانا مانیفست بکه م. ئو به راورد کردنه ئه گهر دهره نجامیان نه ب. ئوه نده ی زیانیان ب ده ق هه یه سوودیان پ نه گه یا ندووه .

چیر که که به دروستکردنی ئه سپ کی قو ی نه وه ده ست پ ده کا. ئه سپی قو یین ده کر وه کو دیاریکه ری ژینگه ی ک مه یه تی و نا ک مه یه تی و کاتی چیر که که چاوی ل بکر. استه وخ ب دیاریکردنی کاتی ووداوه که ئیش نه کراوه و بایه خ دراوه به لکته نراوی. ب ئاشکراکردنی ناوی کاره کته ری سهره کیش که (ز ره فان) ه، هونه ر کی دیکه به کار هاتوو و چیر کنووس استه وخ نه یگوتوه کاره کته ره که مان (ز ره فان) ی ناوه :

ئه گهر چی ت تاکه یز رف نه بوویت، به ام ئو ناوه ته نها به سهر ت دا ب ا و هر ئاوا بانگ ده کرایت. سهره تا وات ده زانی وشه که هه ندک له ناوی خ ته وه نزیکه، یان با ب یین له نوان (ریز رف) و (ز ره فان) دا ز ره ی پته کان هاو به شن...

• گرنه گترین ئو چه مکه نه ی په یوه ستن به ده قه که و:

ئو کاته ی چه مکه کان جگه له مانا بنه هتیه کانیان مانایه کی دیکه ی دوور له مانا استه قینه که ی خ یانیان پ ده در، ج ره گه مه یه کی زمانه وانی د ته په شه وه و چ ژکی ئه ده بی ده به خش. وشه ی (mach) که به مانای یاریی نوان دوو تیم د، نزیک کراوه ته وه له وشه ی (ماچ) ی کوردیه وه. وشه ی (coach) که به مانای اه نهر د، په یو ندیه کی ئه ده بی ب دروستکراوه له گه وشه ی (کچ) ی کوردی. ک مه ه چه مک کیش زه ق کراونه ته وه:

• ترس و چ ژ:

ل د ق ک دا په یو ندیه کی له نوان ترس و چ ژدا ه ی. ل ترسان له و چیر که نه ی باسی مناره ی چ لی ده که ن تا ترسان له

(ست ساما) که مام-ستایه له یه-که له قوتا بخانه کانی کچان و به-ه-ی له سه-داره درانی م-رده که یه وه به به-رده وامی جلی -هش ده پ-ش، هاوکات چ-ژ وه رگرتن له لایه ن-کی چیر-که کان و جوانیی (ست ساما). نه ترسان نیشاندانی ئادگاری مر-فی -استه قینه نییه.

لای من شت-ک نییه به ناوی مر-فی -استه قینه و مر-فی وه همی. (میش-ل ف-ک) به-ه-ی ئه و -ه-خنه به-ه-زانه ی ئا-استه ی کران، خه-کی له فهلسه فه -ادیکالیه کان دوور خسته وه، پ-ی و ابوو ش-ته کان مر-فی -استه قینه، چونکه ش-ت د-رک به و مه عریفه یه ده کا که گه یشتن پ-ی ئه سته مه و ش-تیی له دیارده یه کی پزیشکیه وه کرد به دیارده یه کی ک-مه -ایه تی. ب-چوونی من زیاتر له وته کی (پاسکال) وه نزیکه که پ-ی و ابوو ش-ته کان تا ئه ندازه یه ک ش-تن، نکو-یکردن له و ش-تییه ب-خ-ی ج-ر-کی تره له ش-تی. (ف-ک) ده -ت: ش-تیی هونه رمه ند و ئه دیب له و دیو خه یا-دانیه وه خ-ی مه -اس داوه. (ز-ره فان) ش-ت نییه و چیر-که که ش ش-تانه ش-تیی نه گ-ا-اوه ته وه. بوونی هه ر -ه فتار-کی ش-تانه ش له چیر-که که دا په یو-ندی به و ترس و چ-ژه و -ه-ی ک- پ-شتر باسمان کرد، نه ک به -اده ی ژیری و پیا و بوونه وه.

▪ بوون:

فیکری (هایدگر) به -هت کردنه وه ی ئایدیا کانی (دیکارت) ده ست پ-ده کا. کاریگه ری له سه ر فهلسه فه و میتا فیزیکی -ژئا واییدا ه-بوو. به به-رده وامی ده یپرسی: بوون چییه؟ ئه و پرسیاره ی له سه رده می (س-کرات) وه تا سه رده می (دیکارت) به لاو -نرا بوو. (هایدگر) ئاماده گی ت-دا نه بوو ده ست له و پرسیاره ه-گ-ر-ت و ده یگوت ئه و که سه فه یله سوف نییه پرسیاره ز-ر و زه به ند ده ورووژ-ن- و به ب- وه -ام ده یانه -ته وه، ئه و که سه فه یله سوفه که هه موو ژیا نی ب- تاکه پرسیار-ک ته رخان ده کا.

ئه نت-ل-جیا له فهلسه فه ی هاوچه ر خدا به های ب-گه -ای-وه. باسی بوون باس-کی قوو-ه و گ-ا-انه وه ی مه حا-ه، به ب- بوونی پ-ناسه یه کی گشتیی بوون (وجود) و عه ده ممان کردب-ت به دژی یه کترمان داناون. مامه -ه کردن له گه - ئه و چه مکه له چیر-که که دا مامه -ه یه کی تایه تییه. (ئهرست) پ-ی وای- بوون گشتگیرترین و هه مه کیتترین و ده ک- به فهلسه فه ی یه که م ناوی به یین وه کو جیا کارییه ک له گه - فهلسه فه ی دووهم که زانستی سرووشته. له چیر-که که دا باسی بوون و په یو-ندی مردوو ه کان

بهم دنيايهی ئه مه وه و هه نانه وهی مردووه کان له منارهی چوکی ها تووه.

▪ کچه مه له یه تی بوون:

ئه گهر چیر کنووس بکه و ته نه و نهستی کوه، مانای وا نییه که وتبه ته ژر کاریگه ریی فیکری مکه و کچه نه پار زانه و. نزیک بوون له که سکه یان که شکه مانای تکه یشتن نییه له. (فوائد فقه)ی شاعیری لوبنانی که وه رگری خه لاتی گه ته یه ده من زله گه ته وه نزیک بوومه، به نام لهی تکه نه گه یستم، چونکه ده توانم له فیهله سوف، شاعیر، زانا، پیاوی یاسایی تکه بگهم، به نام تکه یشتن له که سکه که هه موو نه وانیه له خه گرتووه، نهسته مه. مناره ی ئاوه دانی په یو ندیی به و که شوه وا کچه مه له یه تییه و هه یه کچه نووسهر تکه یدا ژیاوه، په چه وانیه له گه بکه له فیهله سوفه کان که په یان وایه په و ندیکردنی به ها بکه یه کان به نه ده بیه وه به ووداوه کچه مه له یه تییه کان، مانای تکه یشتی لاهه کیی نه و به ها یه ده گه یه نه.

▪ نهوین:

ستوونکی ئاماده یه له ده قه که دا، نه وه نهوین به مناره ی چله یه وا له (زهره فان) ده کا، ده ست له دروستکردن هه بگر و به ره و دروستکرا و که که مناره که یه بچه ت. نهوین په نهانه له تکه کسته که، به نام نه مه نه وه ناگه یه نه بوونی نه به ت. دیاریکردنی جری نه و نهوینه تکه زکه زه حمه ته. (ستاندال) عیشق په لهن ده کا به جره کانی: عیشقی په رشی، عیشقی جوانیناسانه (aesthetic love)، عیشقی فیزیکی (عاشق بوون به جهسته).

نهوینی (زهره فان) له جری یه که مه وه نزیکه. دوا ی چله سا نهوینی بینینی مناره ی چوکی له نزیکه وه له لای سه ره ده دا، نه مه ش که که له گه (سپوینزا) که په ی و ابو نهوین ده به ت ئاسووده یه کی پشت به ستوو به معریفه و هه کاره کانی به ت. جوانی وه کو هه کارکی معریفه، به شه یه کی سه ره به ست بوونی نییه، به کو بینینی به ستراوه ته وه به شته وه همی و به ره جهسته کان به ده قیشه وه که له نه وان وه هم و به ره جهسته کاندایه. مه رج نییه له ناو هه موو جوانیه کدا ویست له ناو بچه ت.

▪ خه کوشتن:

ئایا خه کوشتن له نه و چیر کدا تاوانه یان هه یه؟ تازه گه ریی بکه ژئاوایی له سه ر فردانیته وه ستاوه و نه و فردانیته ژنیشی گرت ته وه، فردانیته که زرجار و سته گی گه یشتنه به خه کوشتن، هه خنه (شه پنه اوه ر) له یه هودگه رای و زانا

یه‌هودیه‌کان له‌وه‌دایه، څ‌ک‌وشتن‌یان حه‌رام ک‌ردووه به‌ب‌ ئه‌وه‌ی له‌ ک‌ت‌به‌کان‌یا ن‌دا حه‌رام یان حه‌ ځ‌ه‌ ځ‌ه‌ ک‌را ب‌.

به‌ای (ش‌پنهاوهر) خ‌کوشتن ٬گره له به‌ردهم زا‌بیوونی مر‌ف به‌سهر ویستدا، به‌ام هه‌مان ب‌چوونی (ئهرست‌) و (ژان ژاک ٬س‌) و (زه‌ین‌ن‌)ی هه‌یه که ههر کات‌ مر‌ف له هه‌موو لایه‌که‌وه پای‌پ‌وه بنر‌ت ب‌ خ‌کوشتن و ئیتر ژیان ب‌ ئه‌و قه‌فه‌س‌کی داخراو ب‌ت، ده‌کر‌ خ‌ی بکوژ‌. (ش‌پنهاوهر) خ‌کوشتنی به‌ تاوان دانه‌ناوه و به‌هه‌ی داناوه.

[illegible]

ژن:

ژن له چیرې که که دا یه کسانه به (ح و جهسته). له دهقه که دا ته نیایی وهرسکه ره، به ام ته نیایی ژن کوشنده یه. ته نیایی کوشنده به مانای مانه وهی ته نها له گه خود نایهت، به مانای س بوون و متبوونی ته به دی دت. ژنی س بوو ته نیایه، به به ته وهی حز لهو ته نیاییه بکا یان بیري ل کردب ته وه. (ست ساما و قیان) دیارترین نمونه ن. بیرکردنه وه له ژن به ره می مه عریفه یه، واته ته وه مه عریفه یه ته وه ده گ ته ته که ژن وه کو ک شه سه یر بکر.

ژن وه کو کښه له بهردهم ئاراسته کړدنه نا ه واکانی پیاوډا
 ها تووه. ده قه که پمان ده: به هی بوونی ناک کیه فیکری و
 جیاوازیه میت دیه کانی نوان ژن و پیاو، کاره کتوری ژن
 له لای به شکی گه وره ی پیاوانی دنیا، خسه تی عیشه م دل و
 خودی پ دراو و زرجاریش له و وانگه یه وه په راو ز خراوه.
 تا قی کړدنه وه و ته فسیر کړدنی هوتی ئایدیا کانی ژن، له ګای
 دنیا بینی و مهرام و نیازی ل ژیکناسه پیاوه کانه وه، زو م که
 برامب ر ژن ئه نجام ده در. پیاو قهت له ژن و چل نایه تی
 ناخ و کښه و معریفه ی ژن ت ناګا، ئه گهر له و باز نه ک نه ی

هه‌یه‌تی دهرنه‌چت و ب‌یاره‌کانی باک‌گراوند‌کی ژنانه له‌خ نه‌گرن. له ک‌مه‌گه‌ی پیاوسالاری، فلتەر‌ک نییه به‌ش‌ک له حه‌قیقه‌تی ژنبوونی له‌خ گرت‌بت، ب‌یه ب‌چوونه دروسته‌کان ده‌بنه د‌گما. له و‌اتانه‌ی نه‌ته‌وه جیا‌وازه‌کان ت‌که‌بوونه و و‌ات به‌ره‌و پلورالیزم‌کی ک‌مه‌ایه‌تی چوو، مه‌ودای ن‌وان ژن و پیاوی ها‌ونه‌ژادی و ها‌ونیشتمانی له کشاندایه. ه‌ی تر که ب‌یان هه‌بووه له دروستبوونی ئه‌و مه‌ودایه، لا‌وازیبوونی ئینتیمایه ب‌ا‌بردوو و ت‌ادسی‌ن و ه‌شیری م‌ژوویی. به‌گشتی له دیدی تاکه‌کانه‌وه، جیا‌وازییه‌کی ز‌ر هه‌یه له ن‌وان ئه‌و ژنانه‌ی بوونه به‌دایک له‌گه‌ ئه‌و ژنانه‌ی ه‌شتا نه‌بوونه‌ته‌دایک. ئه‌و جیا‌وازییه له چیر‌که‌که‌دا ها‌وار ده‌کا. ز‌رن ئه‌و شاعیر و نووسه‌رانه‌ی ئافره‌تیان به شه‌یتان داناوه و باسی دایکی خ‌یانیان وه‌کو فریشته‌یه‌ک کردوو که هیچ وزه‌یه‌کی ئه‌هریمه‌نی ت‌دا نییه. ئه‌مه له وتاری (دایکان‌کم هه‌ن، میهره‌بان‌ترن له گه‌ای دره‌خت...) (ب‌وار سیوه‌یلی) له پهرتووکی (نه‌ته‌وه و حیکایه‌تدا) به ب‌وونی ده‌رده‌که‌و.

- حه‌قیقه‌ت:

چیر‌که‌که‌ فه‌زا و زه‌مینه‌ی ئازاد و فره‌ه‌نگ له ناخی بونیاد و ستر‌اکچهره‌کان ه‌نگر‌ژ ده‌کا و و‌وگه‌ جیا‌وازه‌کان کشف ده‌کا له خه‌یا‌گه‌ و ژ‌رخانی ئه‌ده‌بیدا. گهره‌کیه‌تی دیدگا و و‌انینه‌کی ترمان پ‌ب‌به‌خش ب‌چیر‌ک. ده‌قه‌که ب‌ته‌و فه‌زا ب‌وونه‌ی ت‌یدا حه‌قیقه‌ت ب‌ن‌و بیری وه‌هم ش‌ ده‌ب‌ته‌وه، تا‌وه‌کو حه‌قیقه‌تی گه‌وره له گ‌ش‌یه‌که‌دا به‌رجه‌سته ب‌ت. ز‌ربه‌ی که‌نا‌کانی گهره‌کیانه خ‌یان به جیا‌وازه‌گری و ئیست‌تیکا و زه‌خره‌فه و سحر بار‌گاوی و ل‌ور‌ژ بکه‌ن. دوا‌جار هه‌موو ئه‌مانه ده‌بنه پاش‌کی ش‌کی گ‌نگ که دا‌ه‌نانه. ده‌قه‌که س‌ قاچی هه‌یه، قاچی یه‌که‌می له ب‌گای ئاشکرا‌کردنی بچمی استه‌قیه‌نه‌ی حه‌قیقه‌ته‌وه به‌رده‌وامی به‌خ‌ی ده‌دا، واقع به‌ژیرییه‌وه ا‌فه‌ده‌کاته‌وه، ئه‌و قاچه ده‌که‌و‌ته‌ن‌و فه‌زایه‌کی ی‌ت‌پی و وه‌همیه‌وه. قاچی دووه‌می له عه‌ق‌دا ه‌گی خ‌ی داکوتاوه و په‌رده له‌سه‌ر واتا ئا‌ب‌ووبه‌ره‌کان و ک‌د و مه‌رجه ک‌نکر‌تییه‌کان و م‌رالییه‌ت و ئاکاری خه‌س‌نهر و سک‌چه ته‌ماوییه‌کان و ئه‌و بیمارستانه‌ی ت‌یدا نامرین، لاده‌دا. نه‌مردن جیا‌یه له ژیان، نه‌مردن ج‌ر‌که له ژیا‌نکردنی خ‌ی له جوانی. قاچی س‌یه‌می نادیاره و نازان‌ر ده‌که‌و‌ته‌کو، به‌ام ئاماژه‌کان پ‌مان ده‌ن‌بوونی هه‌یه.

زټټره یې ټټشېرانی کورد هرکه گوټیان له ناوې (سادقې هېدايهت) ده بټ، وټنه یې که سټکی ټه شېن له ژيانيان دټته بهرچاو که خټی و کاره کتري سهره کیې نټو یه کټک له چیرټ که کانی به غاز ده خنکټنټ، بټټام له و چیرټ که ی (کاروان) دا حه قیقه ت هټا گه شه و تا ئه و شوټنه بټ ده کا که درټ کان ده ست پټ ده که ن، ئه مه ش ئه وه ده گه یه نټ له مامه ټه کردن له گه ټ چه مکی حه قیقه تدا، (کاروان) سهرکه وتنی به ده سته ټناوه.

ټه فسانه (fable):

جیاوازی له نټوان ټه فسانه و حه قیقه تدا ئه وه یه، ئه میان حه قیقه ت ده بینټ و ئه ویان ټه فسانه. ټه فسانه جیاوازه له درټ، چلټ نایه تی حه قیقه ت ټټټزه ی ئه و جیاوازی به دیاری ده کات. یټټپا نزیکتره له ټه فسانه وه ک له درټ، به ټام یه کسان نیه پټی. ټه فسانه کان هټ کار بوون بټ مانه وه ی حه قیقه ته کان له ناویشیان حه قیقه تی جه نگه ټستان (خورانی بټهټز له لایه ن به هټزه کانه وه). ټه فسانه قینه کان ټه فسانه کانیان دا هټناوه نه ک به پټچه وان ه وه، مرټق (human) وه کو ټه فسانه قینه یه ک له ټه فسانه وه نه خوټقاوه.

(که مټ) پټناسه ی ټه فسانه ی گټټی له گه ټان به دوا ی مانا بټ ئټزموونکردنی مانا. (که مټ) داوا ده کا ټه فسانه ی گه لانی دنیا بخوټنینه وه نه ک ټه فسانه ی ئایینه کانی خټمان، گوايه فټرمان ده که ن چټن بټ ناخ بگه ټټینه وه. چیرټکی (مه سیح) له ئینجیلدا داوا ی قه بوټکردنی مهرگمان له ده کا، مهرگی مه سیحی کوټی خدا. (جټزیف که مټ) له چاو پټکه وتنټکیدا له گه ټ (بټ مويز)، مهرگی (مه سیح) به سهره تای گه یشتن به ئازادی ناوده با، به ټام ئه و مهرگه سهرټتای سه فره ی ئازادی به کشتی ژیان بټ وټاتی ونبوون.

دابه شکردنی ئاین (religion) به سهر جومگه کانی (بیروټا و ټچوټ و ټه فسانه) یه کانگیر نیه له گه ټ بټچوونی من. ټه فسانه کان بچووکترین پنتیان له ناو هر ئاینټکدا هه بټت خټی زا ده کا به سهر بیرورا و ټچوټ و کټی هه یکه لیه تی ئاین، دوا جار ئاین ده بټته هاوواتای ټه فسانه. ئه گهر له دیدټکی ټه ده بی سادده وه ټه فسانه پټلټن بکه ین، ئاوا ی له دټت:

1: ټه فسانه ی نټو ده قه کان (چیرټک، شیعر، ټټمان و هتد)، بټ نمونه له (دټن کیشټت) ی (سټرقانس) دا ټه فسانه یه ک ها تووه: خدا له سهره خټ وازی له عهرشه که ی هټنا و بووه فره مانټه وای گهر دوون، خټر و شه ی جیا کرده وه، شته کانی مانا دار کرد.

(دښان کيشت) له ماځه کي هاته دهره وه و جيهان ځي بيني که نه ډه تواني بيناس ته وه. جيهان له ونيي دهسه ځاتي باځادا، سر له نوځ دهستي پکړده وه. تاقه حه قيقه تي ځها ته قيقه وه بځ چه ندين حه قيقه تي ځځځه يي و ځه ځکي له ځوان ځياندا دهستيان به دا به شکر دني کرد.

لځره وه جيهاني نوځ و له گه ځيشيدا ځځمان په ډا بوو که وځنه ي ځهو جيهانه يه. ځه ځنه گران وه کو ځه فسانه ي دهره وي دهق که جځري دووهمي ځه فسانه يه و دواتر قسه ي لځوځ ده که ين، مامه ځه يان له گه ځ ځهو ځه فسانه يه کردو وه. هه نځکيان به ځه ځنه يه کي عه قځاني له ځايد ياليزم ځش ځواوه کي (دښان کيشت) ي داده نځن، که چي هه نځکي تر به ستايشکردني ځهو ځايد ياليزمه ناوي ده به ن. ههر دوو بځچوونه که هه ځهن، چونکه وه کو شت ځکي ځاکاري مامه ځه يان له گه ځ ځه فسانه که دا کردو وه نه ک له چوارچ ځوه ي ده قدا.

بځچوونه کاني (ځه دم ځند ه ځسرل) گرنگي ځيان هه يه که فه يله سو فځکي ځه ځماني سه دده ي بيسته مه و دامه زر ځنهر ي فين ځمين ځل ځجيا يه و دواي ځه وي (هايدگر) ده بځته سر ځکي زانک ځي فراي بځرگ له ځر ترسي نازيه کان ناوي (ه ځسرل) له ليستي مام ځستاياني زانک ځکه لا ده دا.

2: ځه فسانه ي دهره وي دهق، ځه ميشيان دوو لقي لځ ده بځته وه: (ځهو ځه فسانه ي له دهره وي دهقن، به ځام له ځځگايه که وه ده چنه وه سري) و (ځهو ځه فسانه ي سر به سه ده يه کي تر و گه لځکي تر و دنيا يه کي ترن)

له ناو ده قی (مناره ي ځاوه داني) دا ځه فسانه ځووه و حه قيقه ت مل ده نځ و ه ځنده ي نه ماوه بگا ته لاي، له دهره وه شي ځه فسانه کځنه کورد يه کان به تا يبه تي ځه وانه ي مځرکي شه ځ و ځاواره بوونيان پځوه يه ځيان لځي نزيک ده که نه وه و گهره کيانه دهستي ته و قه ي بځ در ځر بکن.

حاه ته کان:

له فه زاي چير ځکه که دا حاه ته هه ستيه کان، حاه ته نه ستيه کان، سه لمان دني ترسناک و جدي يه تي ځځسا کان و شتي تر يش له سر خواني ځه ده ډا کځ بوونه ته وه.

دځه کان به يه که وه لکا ون و وه کو ته و او که ر و ځاسايي ده بينر ځن. نوو سر خودي ځي پير ځز و ځه وي تري کافر نه کردو وه، له هه نځ شو ځني ده قه که خود و بځران بځره که يت بځجيا ناکر ځته وه. نوو سر له دنياي چير ځکه که دا که جيا يه له دنياي ځسته قيه نه،

خود که باوه ای به به یه که وه ژیان و ای بامب ر هیه.
 (تاس هبز) ی فله سوفی ئینگلیزی که ململان گر ددها به
 چاکسازیی خود و باوه ای وایه ژیان بریتییه له ململان ب
 به دهسته نانی زرتترین دهسه ات و ئوه مردنه ک تایی به و
 ململان یه ده ه نه. قس کردن لبار ی به یه که وه ژیان و ب خ ی
 فلسه فیه کی فره ه ه نه. (دن کیش ت) توانای دروستکردنی
 په یو ندیی نه بوو له گه خه کیدا، بیه ته نها له خه یا ی
 خیدا پا ه وان بوو. (دن کیش ت دالامچا) هه ناکا له گه
 ب چوونی جیاواز و ئو دنیا قازانجواز و ب ه حمه
 م د ر نه دا. (ف ک) پی وای (دن کیش ت) داب ان کی
 ئه پسم ل ژیی تازه یه.

نموونه: ئوه له و دیو ده رگای ژووره کم دانیشتون و خهریکی
 قاوه خواردنه وهن. یه کک له ئوه بانگم ده کا: خهریکی چی؟ له
 وه امد ده م: چایه ده خ مه وه. به ب ئوه ی منتان ل دیار
 ب ت و په رداخه چایه که متان بینیب ت، هر یه که تان و نه یه کی لا
 دروست ده ب ت. یه کک تان چایه که له ن و ئیستیکان ک ده بینب ت،
 دووه متان له ن و ژرپیا ه، سه یه متان له ن و ق ریی چا، ئیتر
 به و ج رانه. په یوه ندی هیه له ن وان چایه ی به رده می من و
 ئوه ی ن و خه یا دانی ئوه. له بازنه ی ئو ساگه لانه و
 ده قه که ی (کاروان) دا به ه وای ده بینم ئه گهر له سهر هه ندک
 حا هت کبکه وین که پ شتر هه موومان نه مان بینیب ته نها یه
 دووان کمان بینیب تیان.

زمان (language):

له کت بی (ویستی ه نر- The will to power) دا که افه له پا
 میتا ف ه، (نیتشه) نووسیویه تی: تاقه شو نی بیرکردنه وه
 ف می زمانه، ئه گهر ازی نه بین، چیتر بیرناکه ینه وه.
 زمان ئو کاته ئو ه ده بین که په یو ندیییه کی سازگار
 ته رخان بکرت له ن وان ت کست و افه کاردا. (گادام ر) چه مکی
 پ که وه بوونی ب مانیف استکردنی هه مبه رتیی ن وان افه کار و
 ده ق به کار ه نا. (ریک ر) ئو زاراوه یه به ش ه یه کی
 به رفراوانتر ده رب ی. زمانی چیر که که سهرکه وتوو بووه و
 بووه ته شو نی بیرکردنه وه به ه ی ئو په یوه ستبوونه ز ره به
 ووداوه کانه وه. له کت بی (حقیقه ت و میت د) (گادام ر) دا
 ها تووه که باسه که ی (شلایر ماخ ر) له مهر ه ر م ن تیک و هونه ری
 افه ناسینی ت گه یشتنی باش (good) و خراپ (bad)، افه کردنی
 ده ق به ره و با شتر ت گه یشتنمان ده بات. (کاروان) خولیا یه کی

زځري هه يه و زمانى دهقه كې نه كړدووه به سيمبولكې خه يا ډاوى.

(فرځيد) له (راقه څولياكان) دا جياوازي كړدووه له نځوان زمانى خوليا و زمانى سيمبولكې خه يا پهره وري، پځى واځي ته وې دووه ميان زمانكې ناكارا يه.

(لامارتين) له وه ناره حهت بوو كه زمان له توانايدا نيه گوزار شت له هه څونه كاني بكا. ده قى ته ده بى له يه كه زمان يه كان پكها تووه. ځسته شى كړدنه وې هونه رى بهر هه مه ته ده بيه كان له سر بنه ماى تير و ميت ځه كاني زمان ناسى ځځگايه كې ئاسانه، وه ځ جوان نيه. فرماليس ته كان و پكها ته گه را يه كان شى كاري ده قه ته ده بيه كان يان متمانې ته دا نه بوو، مامه ځه يه كې همزيان له گه هونه ره كاني ديكه ده كړد، ته وې له بواره كاني (سینه ما و وځنه و مځي قا و بيناسازى و كايه جياوازه كاني تر) بځمان ماوه ته وه شت كې همزيه. من نه گه او مه ته وه بځته و بيرد ځ و ميت ځدانه له كاتى قس كړدن لځباري ته و ده قه و كځ په نجه مان له سر شل كړدووه.

پځل ځنكړدن ته ده بيات له ئامانجه كاني نووسه ره. نها ته گهر ئمه ته ده بياتى كوردى پځل ځن بكه ين بهم جځره ل ځد:

1/ ته و ته ده بانې مرځك له ځياندا هه ځده گرن، له كځتايي شدا ده ځنكځنن، مرځقه كه ته كنېكه.

2/ ته و ته ده بانې سىحربازك له ځيان هه ځده گرن، سره نجام ده يسووتځنن، سىحربازه كه زمانه.

3/ ته و ته ده بانې پځنگك له ځده گرن، دواچار كه وځي ده كهن، پځنگك ناوى ځځنځيريه.

كه م ده قى ته ده بى هه يه (زمان و ته كنېك و ځځنځيرى ته ده بى) به يه كه وه گرځدا. زاراوه ته ده بى به كړدار پځناسه نه كراوه. ته ديه كانمان به ته ده بځك ده ځځن دا هځنان كه هځشتا باق نه بوو (ځي نه ناسيوه). (كاروان) له م ده قه دا كاري بځته و گرځدانه كړدووه.

• كورتبځي:

درځدادري ته نفله وه نزاى ته ده به. وشه ځيز كړدن به مه به ستى دروست كړدنې ځسته، ځسته ځيز كړدن به مه به ستى دروست كړدنې بابته، لايه نى خراپى نووسين پځشان ده دن. (خوان ځځف) ي نووسه رى به ناوبانگى مه كسيكى، به ځځمانى (پيدرو پارام) كه له 150 لاپه ره زياتر نه بوو، بوو به يه كك له گوره ترين ځځمانووسه كاني دنيا و دواى ته و ځځمانه ش بځته به د ده ستى له

نووسین هه ځگرت.

ځان مان هه که له جهوه ردا (300) لاپه هه بووه و له (150) لاپه هه دا ځه کراوه ته وه. (ئکتافیه پاژ) که نزدیکترین هاو ځی (ځف) یه وه ها باسی ده کا: ځ (ځف) ځ ده نگی کوشنده بوو، هاو ځ کانی داوای ځ مان ی تازه یان له ده کرد، به ځام ئه و وا هه ستی ده کرد هه موو شته کی له (پیدر ځ پارام) دا گوتووه. (مالارم) نه یگوتووه ئه ده ب مان دوو کردنی پیته کانه، ځ ځ کو ئه و ده یگوت "ئه ده ب پهره پدانی پیته کانه". ئه و کاته شی (بلانش) ده ی: گرنګ نییه چی ده نووسی؟ دوو باره کردنه وه گرنګه وه ک ئه وه ی یه که مین جار بته نووسی بته، پره نسیپ کی دیاریکراو هه یه ته و او جیا وازه له و پره نسیپ ی در ځداد ه کان ئیشیان له سر کردووه. در ځداد ی جیا یه له ز ځ نووسین. باسی ز ځ نووسینی (نیتشه) ده کړ. نووسین ځ ئه و گوزارشت نه بووه له فلسفه یه کی ئه بستر اکت، ئیشی له سر دامه زران دن نه کردووه، به ځ کو کاری ئه و سهره ول ځ کردنه وه ی مانا کان بوو، ځ یه وه کو دا ه ځ نه ری میت له جی چاوی له ده کړا، تا ئه و کاته ی (هایدګر) هات و وه کو دوا فیه له سوفی ځ ځا و او خستیه ځ و ځ زانی میتا فیزیکی.

نمونه له سر کورته یی ځ و چیر که که:

- دایکت وه ک ځ ځ ی مار پ ځ وه ی دا بته...
- هیچ له وه ته نه ده گه یشتی ئه وانه چن و که ی و له کو به یه کتر گه یشتوون...
- ئه گهر چی سوور ده زانی (فیان) ناتوان ته قسمت له گه بکات، چونکه ما وه که ی ته و او بووه...
- ځ گومان ته له ده رفته ته کدا هه موو ئه مانه ی له ده پرس...
- یاخیبوون:
- یاخیبوون لای (کام) ځ یاخیبوونی میتا فیزیکی و یاخیبوونی م ځ ووی دا به ش ده ځ. یه که میان س لقی له ده بته وه:
- (هه تکرده وه ځ ها - مارکیز دیساد)
- (هه تکرده وه نه جاتبوون - ئیفان کارامازوف)
- (شیکاری ځ ها - نیتشه).

(کام) دوا ی وه رگرتنی خه ځاتی ځ ځ له سا ی 1957 دا له لایه ن ئه کادیمیای سویدی، نامه یه ک به ساده ییه وه ځ ځ زانی (نیکس کارانتزاکیس) ده نووس ته و ته پیدا ده ځ: (کارانتزاکیس) شایسته تر بوو له من ځ ئه و خه ځاته. ساده یی (کام) ئاو ته ی ساده یی (کارانتزاکیس) ده بته و در ځ ده بته وه تا ده گاته

(نیتشه)، لهوځا (کازانتزاکیس) به ئاشکرا و به سادده ییه وه پښه وه دیاره چن سوودی له (نیتشه) وهگرته وه. نهو سوود وهگرته ئاساییه، (ئفلاتون) که زرجار به باوکی فلسفه داده نر، له سهره تادا له ژر کاریگری (هیراکلیتس / 544-483 پ ز) و (فیساکرس / 580 - 500 پ. ز) و (سکراتدا) بوو. له ناو هه ند له دهره کانی چیر که که دا هه ستم به سادده یی نووسه ره که ی کرد، و نه ی نووسه ر له ناو فهزای بیرکړنه وه ی کاره کته ره کانی و نه یه کی ته ماوییه، نه وه فهزای گشتی چیر که که یه و نه ی نووسه رمان پشان ده دا که و نه یه کی یاخیه به ام خشی جیا ناکاته وه له کمه گا. له چیر که که دا ها تووه:

- بڼی عه تره کانی ته فره یان ده دای.
- وات ده زانی که ناریه که له ناو قو گیدایه.
- نه گهرچی نه وان وایان ده زانی ت له داخی نه و نازناوه وازت ه نا...

- که واته نه و چه ند جاره ی یه کتریتان ده بینی، نه و مردبوو له گستان که اب وه.

- هیچ له وه ت نه ده گه یشتی نه وانه چن و که ی و له کو به یه کتر گه یشتوون؟...

• داهنن و پاسل ژي:

لای دهر ووناسی نه مساوی (سیگمن فرید) دامه زر نه ی قوتا بخانه ی د روونشیکاری، داهنن په یوه ست نییه به ده سه وه و حله ته کی پاسل ژیه. (فرید) له گای بیردزی د روونشیکاری و، شیکړنه وه ی ب هونه ی (دافینشی) و (دیسټ فسکی) و (شکسپیر) ده کرد، پ ی و ابوو هونه ر هیچ نییه جگه له فاکته ر که ب پ کړنه وه ی که نه سکسیه کانی مرث و حله ته کی سکسی پاسل ژیه. دابونه ریتی ک نی کمه یه تی که مامه یه کی لاواز له گه سکساندندا ده کا، ه کاره له پشت هونه ر و. به ب چوونی من نه و ب چوونه ی (فرید) به ره می نه خو نډنه وه ی داهاتووی نه وروپا و پگی سکس (sex) له داهاتووی ژئاوایه، نه و کاته ی سکس زربه ی سنووره کان ده به ز ن.

ب ی هیه جوانترین هونه ر هونه ی نه و هونه رمه نده ب ت که ب شای سکسی نییه نه مه ب جفات ی ژهه اتی و ژئاوایی دروسته. داهنن چیر که که مان، به ره می فیکر کی نریک له مناره و دار و به رد و چه ک و سکس کی ته ماوی و خو نه، نه ک نریک له مه مک و باسک و پشت و بنه نگ و داو نی ژنی

ئەوروپى.

(فيلپ [س] له چاوپ[كەوتن] كدا له گە [میلان ك[ند]را) ويستی ب[چوونی ئەو بزاند [ب] س[كس] وه كو [ماننووس]ك. (ك[ند]را) وه ها وه[امی دایه وه]: باسی س[كس] چیتەر قەدەغە نییه. [اووستان به و[ناکردنی گشتی یان ددانپ[دانانی س[كس]ه وه، سەرنج[ا]ك[ش] نییه، به[كو] وەرسكەرە.

لەم دەقەدا كار [ب] جیاکاری و ت[كشانندی ف[م] دووبارەكان و بەخشینی مانایەکی تازە بە د[رەكان كراو]. (ب[م] مكو] بوو لەسەر ئەوێ شاعیر بەر لە هەر شت لە خ[ی] دەپرس[چ]ن ئەدەب[کی جیاواز بنووسم؟ شیعەر[ك] بە خەیا[ی] كەسدا نەهات[ت]. چ[ن] چ[نی جیاکاری دروست بكەم؟] لە باسی (ف[مشكاندن] دا ئەم باسە زیاتر كەوتە سەر پای خ[ی] و پ[ل[ن] كرا لە تی[رییهك] لەمە [میت[دی] خۆ[ندنه وه] یان هە[و]ه[شانده وه] دەق). (ب[م] نووسی: ئەدەب [فرمان دەكا لە پ[ناوی داھ[نان] و واتای تازەدا، ف[م] ت[كبشك[نین].

(د[ریدا] بە پ[چەوانە]ی (ئەفلاتون) و[پ]ی وابوو هەموو وشە و نیشانە یەك پەيوهسته بە جیاکارییهکی واتادار. لە چیر[كە]دا جیاوازیی فیکریی کارەكتەرەكان [گر] نەبوو لە بەردەم ك[كبوون] لەسەر مەسەلە[ك] كە تەنها لە ساتی خۆ[ندنه وه] چیر[كە] كە هەستیان پ[دەكەین] نەك لەكاتی قس[کردن] [بار[ی] و]. جیاوازییهكان [گر] نین لە بەردەم گەشتن بە هاوبەشەكان، جیاوازیی بزو[نەری] هاوبەشی و هاوبەشی فەزای بە زیندوو [شتنه وه] جیاوازییه. قەشە (ئ[گەستین] 354-430ز) كە بیر[كە]كانی [هنگدانه وه]ی مللانی[ی] ن[وان] بیری مەسیحی و ی[نانی] ك[ن] بوون، لە باسی ك[مە]گادا كەمتر باسی جیاوازییهكان دەكا تا هاوبەشەكان، لای ئەو ك[مە]گا بریتییه لە ك[مە]ك خە[ك] كە بیروباوە[ی] هاوبەش ك[ن] یان دەكاتەوه.

فەلسەفە:

[هنگه يه ك[ك] له کاره کانی چیر[ك] وروژاندنی پرسباری قوو] [ت. بە نموونه: "بناغە دروستبوونی گەردون چیه؟"] ئەم پرسبارە گرت[کی] بنه[ت]ی بوو لە بەردەمی فەلسەفە و فەلسەفەکار و فەزای فەلسەفی لە [ژئاوا] و [اقە] [ب] کراوه. ك[شەیهکی] بنه[ت]ی هەر س[ق] ناغەکەي فەلسەفەي ی[نانی] بوو كە ه[کاری] [استه قینهی] بوونیان [ب] ه[کاری] ماددی دەگە[انده وه]. مەبەستم لە:

ق[ناغی] فەلسەفەي بەر لە (س[كرات].

ق[ناغی] (س[كرات] تاوه كو (ئەرست[ت].

قناغی دواى (ئەفلاتون) (ئەو قناغە تاوھە کو سەرھەتای چەرھەکانی ناوھە است در ژەى کشا). ھەر بى نموونە:
_ تايس (548-560 پ. ز) بناغەى دروستبوونى بوونى بى ئاودەگە اندەوہ.

_ ئەنکسمندريس (610 - 545 پ. ز) بى ھەواى گە اند تەوہ.
_ ھیراکلیس بى ئاگر و پارمەندیس بى ھەبوونى دەگە اند تەوہ.
_ ئەنبادوکلیس دەگە اند تەوہ بى پىنج توخمى (ئاگر، ھەوا، ئا، خ و کارىگەرى). ئەو توخمانەش وە کو خودای ئەفسانەى باسیان ل ھوہ کراوہ.

فیکر لەم چىر کەدا بى چەند بەشى جیاواز دابەش دە ب تەوہ. دابەشبوون بە مانای پەرتەوازەبوون و شەقبوون نایەت، بە کو گە ھوہى فیکرە بى بەشەکانى. ئەو دابەشبوونەى خەیاى خو ھەر پەيو ھندىيەکی استەوانە و دانە ب ھوئى لەگە ک ھوئەى فیکرى نووسەر و یەگەرتنەوہى پارچەکانى خەیاى ھ ب، ب ھوئەى بک ھەش بە یەکتەردا و وە کو بروسکە بگرم ھن و دەق ھەى ئەدەبى بەرھەم بە ھن. بەرھەمەکە وە کو شت ھەى دەستەم لەسەر لاپە ھەکان خەى ئاشکرا دەکا، خو ھەر پ ھىستى بەوہ نىيە بگە ھوہ بى خەیا ھەنى (کاروان) و شەقەى فیکرى و مەعریفى بى بکا. خو ھندەوہى چىر کەکە ھەگە ھەمان بى کورت دەکا تەوہ، وشەکان دە ھە ماسى و کەى دەقەکەش دە ب تە دەریا نەک ک ھە مە ماسى، چونکە وشەکان لە خەیا ھەدا نوقم بوونە و مامە ھەى ئ ھە بە تەنھا لەگە وشەکاندا نىيە، بە کو لەگە ئەو خەیا ھەشە کە لە پشەتى وشەکاندا خەى مە ھەس داوہ و وشەکان لە ناویدا مەلە دەکەن.

لە یادمان نەچەت خەیاى پشەتى وشەکان یەکسان نىيە بە خەیاى ن ھو خەیا ھەنى چىر ھەنووس. وشەکان گرینگ نین، ماناکان گرینگن. ز ھەى ئەو وشانەى لە چىر کەکەدا ھاتوون لە ژيانى ھەژانەماندا بە کاریان دە ھەنن، ب ھەم ئەو ماناکان جیاوازییەکان دروست دەکەن.

دەق بەردەوام فیکر بەرھەم د ھ و کەى دەکا تەوہ. دەکر ھەقى ئەدەبى ب ھە مە ھەندى بەرھەم ھەنانى بىر کەى فەلسەفى و پ ھەى بەرھەم ھەنانى ئایدیا و جیھان بىننىيەکان. (ف ھە) لە کتەب ھەى ئەدەبى سەدەى شازدە ھەم ھو چەندین تەزى فەلسەفى ھە ھەنا، کە (دەنکیشەت) (سەرھەس) بوو. دەقى ئەدەبى بە تەنھا گوزارشت نىيە لە ئەدیبوونى نووسەر، ز ھەجار ھەو ھە بە بەرھەم ھەنانى فیکرى فەلسەفى، ھەند ھەجار بارود ھەکە دەگە ھە. فیکرى فەلسەفى و ژيانى فەیلەسوفەکان ئاراستەمان

ده‌کهن بـ نووسینی ده‌قی ئه‌ده‌بی.
 به‌ر‌د‌بار‌ان‌کردنی (ژان ژاک سـ)، داد‌گ‌ای‌کردنی (سـ‌ک‌رات)،
 شـ‌تبوونی (نیتشه)، ده‌کرـ بـنه بیر‌که‌ی نووسینی چه‌ندین
 سـ‌مان و چیر‌ک و شاعر و بابه‌تی ئه‌ده‌بی تر. خـ‌کوشتنی
 (گـ‌گـ‌ل) و ژیا‌نی (ئه‌کاکی ئه‌کاکیفیجی) نـ‌و (پا‌تـ)،
 زین‌دان‌یک‌ردنی (مه‌رسـ) ی نـ‌و (نامـ) ی (ئه‌لبـ‌ر کامـ)،
 (راسـ‌کـ‌نیکـ‌ف) ی (دیسـ‌تـ‌فسکی)، ئه‌مانه فیک‌ر به‌دوای خـ‌یا‌ندا
 ده‌هـ‌ن.

گر‌نگ‌ترین ئه‌و پرس‌یاره فیک‌ریا‌نه‌ی چیر‌که‌که دروستیان ده‌کا:
 - مردووه‌کان له کو‌ی زین‌دوو‌ه‌کان‌دان؟
 - خـ‌کوشتن سهره‌تای ئه‌به‌دیه‌ته یان ئه‌به‌دیه‌ت سهره‌تای
 خـ‌کوشتنه؟
 - دای‌کان‌مان چی ئـ‌مه بوونه له سهره‌تادا؟ (به‌ر له بوونی
 ئـ‌مه).
 - من‌دا‌ی یانی چی؟

بـ‌ند با‌جه‌لان

سهر‌چاوه‌کان:

- بیر‌ی پـ‌ستم‌دـ‌رنیزم ، ئازاد حـ‌مـ، هـ‌ولـ‌ر، 2002
- لـ‌بووردـ‌یی و فـ‌لسـ‌فـ‌، رـ‌بووار سیوـ‌یلی، هیوا حاجی، نـ‌وزاد
 جـ‌مال، هـ‌ولـ‌ر ، 2009
- فـ‌لسـ‌فـ‌ بـ‌ ئـ‌و کـ‌سـ‌ی دـ‌یـ‌وـ‌ت، د : نبیل عبد‌ولحـ‌مید
 عبد‌الجبار، هـ‌ولـ‌ر، 2010
- سـ‌ران ئازاد، کار‌دانه‌وه‌ی هزر (فکر) له سـ‌مانی کوردیدا،
 ده‌نگه‌کان، 2012
- مناره‌ی ئاوه‌دانی، کاروان کاکه‌سوور، گـ‌فاری ئایینه‌ده، ژماره
 نه‌وه‌د و یه‌ک.
- مدر‌نیه و مدر‌نیسم، مجموعه مقالاتی در سیاست، فرهنگ و نظریه
 های اجتماعی، ترجمه و تدوین: حسین علی ، تهران 1378
- ازدواجیه العقل، در‌اسه تحلیلیه نفسیه، کتابات حسن حنفی،
 جورج طرا‌بیشی.